

Anne-babalar için not dökümü

11.06.2017 10:42 BİRGÜN PAZAR

Akademik başarımız sahiden yüksek mi? Son aylarda çok konuşuldu; OECD'nin yürüttüğü eğitim değerlendirmesi PISA sonuçları bu kez daha da olumsuz. Bilim, matematik ve okuma anlama alanlarının hiçbirinde ortalamayı dahi yine tutturamadık

+

BİLGE SELÇUK / @byagmurlu

Koç Üniversitesi Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesi
Çocuk ve Aile Çalışmaları Laboratuvarı Direktörü

Yılın birden çok bitişi var gibi gelir bana. Biri takvime göre... Aralık sonunda eski yıl gözümüzün önünden şöyle bir geçer, yenisi için dilekler dilenir. Nevruz'da doğanın tekrar canlanması, canlıların yaşama dönmesi de yeni bir seneyi müjdelir. Ve bunlar gibi romantik değilse de, yıl döngüsünün tamamlandığını gösteren bir başka zaman da yaz başıdır benim için, akademik yıl bittiği zaman.

O zaman, öğrencilerin önüne birer karne konur. O sene yaptıklarının sonucu, birer not dökümü. Bir yandan yeni sınavlar da başlar. Bugün yapılan üniversite sınavı gibi. Bu ara çokça uğraştığımız master, doktora sınavları, tez jürileri gibi. Mezuniyet törenleri yapılır; diğer yandan yeni tercihler, yeni kayıtlar. Bazen yer değiştirilir. Bir dönem kapanır, yeni bir dönem başlar.

Ve ister karnedeki gibi açık, ister belli belirsiz, her dönem kapanışı bir değerlendirme içerir. Herkeste bir miktar yorgunluk olsa da eldeki bilgilerle yeni bir plan yapmak gerekir. Yaz böyle bir zamanıdır. Kışa, bahara ve aslında hayatın kendisine hazırlık yapılan.

Peki, çocuklarımız, eğitimleri ve hayata hazırlanmaları konusunda önümüzdeki not dökümü bize ne gösteriyor?

Tipik tabloya bakarsak, ülkemizde akademik başarı hedefini yüksek tutan anne-babanın yaz dönemindeki öncelikli meselesi çocuğun “bilgi eksiği”ni tamamlamaktır. Çocuk başarılı olsa dahi yazın da çalışmaya devam etmesini isterler ki yeni dönemde de en az o kadar başarılı olsun. Yaza özel test kitapları alır, çocuğun her gün kaç soru çözeceğini planlarlar. Sınav odaklı okullar da aynı şeyi yapar; kalın kalın test kitaplarından öyle ödevler verirler ki çocuk her gün ciddi bir süre çalışmazsa bunları bitiremez. Çünkü ülkemizde akademik başarı hep daha çok çalışmayı, daha fazla bilgi depolamayı gerektirir.

Peki ama akademik başarılarımız sahiden yüksek mi? Son aylarda çok konuşuldu; OECD'nin yürüttüğü eğitim değerlendirmesi PISA sonuçları bu kez daha da olumsuz. Bilim, matematik ve okuma anlama alanlarının hiçbirinde ortalamayı dahi yine tutturamadık. Bilim alanında OECD ortalaması 100 öğrenciden 8'inin yüksek not alabildiğini gösterirken, bizde bu oran 1000 öğrencide sadece 3. Okumada Meksika'yla birlikte en sonda yer alıyoruz. Sonuçlar bize, değil başka herhangi bir akademik beceriyi, çocuklarımıza okuduğunu anlamayı bile öğretemediğimizi gösteriyor. Ve PISA değerlendirmesine katılan ülke sayısı arttıkça bizim sıramız düşüyor, eğitimimizin ne kadar zayıf olduğu daha belirginleşiyor. Neredeyse her sene

değiştirilen eğitim sisteminin çocuklarımıza kazandırdığı akademik başarı işte bu.

Ama bu, bizdeki müfredatın hafifliğinden değil. Bilakis, müfredat yüklü ve bu yüklü içerik çocuğa akademik beceri kazandırmayı değil, gereksiz bilgi depolatmayı hedefliyor. Oysa bugünün teknolojisiyle bilgiye erişim artık çok kolay. Üstelik biliyoruz ki, bilgi değişebiliyor. Daha birkaç gün önce Kuzey Afrika'da yeni bulunan Homo Sapiens fosilleri, ilk insanların bildiğimizden 100 bin yıl önce ortaya çıktığını gösterdi. Bu sene sık söyledim bunu derslerde: Dikkat edin, nasıl da değişebiliyor bilgiler. Çünkü elimizde bir bilgi varsa, o da araştırmaların daha gelişmiş, hassas araçlar kullanarak her gün yepyeni bilgiler ortaya koyabildiği.

Çocukların temel zihinsel becerileri Piaget'nin önerdiğinden daha erken yaşta edindiklerini uzun zamandır biliyoruz ama bilimsel yöntemler ilerledikçe, hangi zihinsel becerinin ne zaman geliştiğine dair bilgimiz daha da çeşitleniyor. Beyinle, nöronlarla ilgili bulgulara her gün yenisi ekleniyor. Bu alışılmadık bir durum da değil. Galilei ve Newton mekaniğin yasalarını bulana kadar, Aristocu fizik mutlak ve doğru bilgi olarak görülürdü. Newton fiziğinin tek doğru olarak kabulü ise Einstein'a kadar sürdü. Bilim geliştikçe bilgi değişmeye devam ediyor. Bugün doğru kabul ettiğimiz fizik yasalarının yarın değişmemesi için bir sebep yok. Çünkü bilim mutlak doğruları değil, sorgulamayı, araştırmayı, sınamayı, denemeyi ve yanlışlamayı kendine rehber alır.

O zaman, amacına ulaşması için, bilginin kendisiyle birlikte bilgiye nasıl ulaşıldığını öğretmek de gerekmez mi? Yeni bulguları ortaya koyan çalışmalarda araçlar nasıllar ki sonuçları farklı çıkıyor?

Peki öğretmeyi seçtiğimiz bilgiler sahiden ne kadar elzem, konuyu açıklayabilmek için ne kadar kritik? Kurtuluş Savaşı'nı öğretmek 1. İnönü, 2. İnönü'nün tarihlerini ezberletmekle mi olur, yoksa Kuva-yi Milliye'nin nasıl örgütlendiği anlatmakla mı? Yirmi milyonluk İstanbul'da bugün kaç çocuğumuz Bizans'ın Roma gibi dünyanın en büyük imparatorluklarından birinin mirasçısı olduğunu biliyor?

Yani eğitim sistemimiz, muhakeme, problem çözme gibi becerileri vermemekten öte, yüklemeyi tercih ettiği bilgi bakımından da sınıfta kalıyor. Dahası, farklı düşünmeyi teşvik etmediğinden, bilginin nasıl kullanacağını da öğretmiyor. Teknolojiye yapılan katkının en önemli göstergelerinden biri patentler. 2015'te ABD bizim 100 katımız patent almış. Nüfusu sadece 8 milyon olan İsrail bile bizden fazla patent sahibi.

Eğitim sistemimiz yaratıcılığı teşvik etmiyor, çocuğun herhangi bir şey yaratmasına izin de vermiyor. Sınavlar test, sorular çoktan seçmeli. Hoca için okuması kolay, öğrenci için hedefe yönelik. Ama bir yandan da stresli. Çünkü testteki başarı, o bir tek doğruyu bilmeye, doğru seçeneği bulmaya endeksli. Çocuk ne kadar çok soru çözerse, o kadar çok soru tipi görüyor. Ne kadar çok soru tipi, o kadar başarı. Ola ki soruyu yanlış yapsın, cezası var, doğru sorulardan götürüyor. Dolayısıyla çocuğun o anda alacağı karar da kritik. Soruya verdiği cevaptan ne kadar eminse bir şıkkı işaretlemeli, %90 mı, %70 düşük bir oran mı? Rus ruleti gibi. Kalp dayanmaz. Ve ne acı ki dayanmadığı da oluyor.

Bakın daha üç gün önce lise son sınıf öğrencisi Büşra ders çalışırken yaşamını yitirdi. Yaşasaydı bugün gireceği üniversite sınavına hazırlanırken. Nisan ayında TEOG birincisi Hilal kalp krizinden ölmüştü. Geçen sene Damla ve bir başkası ve daha önceki senelerde de başka çocuklar sınava hazırlanırken, sınav sırasında veya sonrasında hayatlarını benzer sebeplerden kaybettiler. Buna sınav öncesi kusanları, ani tuvalet ihtiyacını kontrol edemediğinden sınava devam edemeyenleri, dikkatini veremeyenleri, ağlayarak sınavı yarıda bırakanları da katın. Beyin ve sindirim sistemi arasındaki bağlantı o kadar iyi biliniyor ki.

Peki sınavlara hazırlandıkları bu yıllarda çocukların geliştirdiği kaygı problemlerinin, buna eşlik edebilen uyku güçlüklerinin, yeme sorunlarının bir anda geçtiğini ve bunların fiziksel sağlığı etkilemediğini mi düşünüyoruz?

Sınav performansı endişesi ile baş edemeyen öğrenciler ne dikkatlerini verip konuyu hakkıyla öğrenebiliyorlar, ne öğrendiklerini sınavlarda gösterebiliyorlar. Bu kaygı ortaokuldan başlayarak artıyor, üniversiteye gelindiğinde tepe

noktasına ulaşmış oluyor. PISA 'Öğrenci Refahı' sonuçlarına göre 28 OECD ülke içerisinde 'yaşam memnuniyeti' en düşük olan, yani en mutsuz öğrenciler bizimkiler. Sınav kaygıları, çalışırken hissettikleri stres çok yüksek.

Kaygı, depresyon üniversite öğrencilerinde artık daha çok görülen problemler. Hem daha yaygınlar, hem daha şiddetli. Üniversite yeni bir ortam; hem öğretim yapısı bakımından, hem sosyal. Hiç karşılaşılmamış yeni bir sınav sistemi var. O güne kadarki eğitim çoktan seçmeli sorularda doğru cevabı bulmayı gerektirdiğinden, ifade becerileri zayıf kalmış. İfade hem sınavlarda yetersiz hem duygusal güçlüklerini anlatmaya çalışırken. Oysa anlama ve anlatma, duygu kontrolü için o kadar gerekli ki.

15 Ocak tarihli 'Gelecek endişesi artarken çocuklar için ne yapabiliriz?' yazımda ülkemizde eğitimle ilgili hemen her şeyin çok olumsuz olduğunu söylemiş, çocuklarımızın sağlıklı gelişmeleri, iyi yetişmeleri için yapabileceklerimizi anlatmıştım. <http://www.birgun.net/haber-detay/gelecek-endisesi-artarken-cocuklar-icin-ne-yapabiliriz-143203.html>

Ve şimdi yıl biterken, böyle basit bir not dökümü çıkardım. Bu yine anne-babalar için. Çünkü bu not dökümünü kimse sizin kadar önemsemez sevgili anne-babalar. Hele çocuğunuzun psikolojik sağlığını.

Yaz başındayız. Bir dönem kapanıyor, yeni bir dönem açılıyor. Değerlendirmelerinizi iyi yapın. Çok basit ama temel: Çocuğunuzun dinlenme, hareket etme, eğlenme, çalışma, uyku, beslenme dengesini iyi kurun, çocuğunuzun kurmasını teşvik edin, en azından neden öyle gerektiğini anlatın. Çocuğunuzu dinleyin, onunla ilgilenin. Duygu ifadelerine dikkat edin, duyguları hakkında konuşmasını teşvik edin. İlginiz, kendi özverili anne-babalık rolünüzün abartılı bir gösterisi olmasın. Yaşına uygun davranın; makul düzeyde, gerektiği kadar yakın veya uzak, sahici bir ilgi ve dikkat gösterin. Özerkliğine izin verin, saygı duyun ama uzak ebeveyn olmayın. Karşılaştırmayın, küçümsemeyin. Kural koyun ama sert davranmayın, şiddet kullanmayın. Uğraşlarınız sonuç vermeyebilir, sabırlı olun, farklı yöntemler deneyin. Bunaltmayın, ısrarcı olmadan pozitif iletişiminizi koruyun. Psikolojik

güçlükleri varsa, devam eden olumsuz yönde bir değişiklik dikkatinizi çekiyorsa iyi bir uzmandan destek alın.

Bu çarpık eğitim sisteminden çıkmanız mümkün değilse de çaresiz olduğunuzu düşünmeyin, dilekleriniz elbette olsun ama pasif kalmayı seçmeyin. Ülkenin, toplumun genel haline bakın, ve çocuğunuzu hayata hazırlamak için neler yapabileceğinize odaklanın. Çocuğunuz için fark yaratmak elinizde. Not dökümünü önünüze koyun ve iyi bir yaz geçirin.

Ek not: Bundan yaklaşık üç sene önceki “Muhafazakâr baskı yaş sınırını düşürdü” başlıklı yazımda, kızların bacaklarının görünmesinden rahatsız olanlar sebebiyle kızımın okulunda eteğin kaldırıldığını yazmıştım. Konu medyaya taşınmış, ben okulu temel hak ve özgürlüklerini kızların elinden almakla, okul yönetimi beni okulun adını karalayarak çocukların geleceğini karartmakla suçlamıştı. Ve farklı uğraşılara rağmen, veliler arasında yapılan oylamayla etek geri gelmiş, bu arada eteğin yasaklandığı diğer okullar da birer birer gazetelere haber olmaya başlamıştı. Kızım, bu hafta liseden mezun oluyor. Etek zaferinin kazanıldığı günün ertesinde arkadaşlarıyla kararlaştırıp giydiği eteği saymazsak, giyim tarzı gereği okula her gün pantolonla gitti. Ama diğer kızlardan etek giyenler elbette oldu. Yönetimle başka herhangi bir sürtüşme yaşanmadı; kızım çok huzurlu, keyifli bir lise dönemi geçirdi, iyi bir eğitim aldı. Okulun ismi de mezunlarının geleceği de etek özgürlüğü ile daha da aydınlık. Not dökümüne bunu da ekliyorum.